

deVolksknar

Memo nr 77 van het Genootschap van Ouwe Knarren van de Volkskrant e-mail: volksknar@gmail.com

Jet Bruinsma en het volle leven in de wereld van de psychiatrie

De jaren 1960 tot 1980 waren woeelige jaren in de geschiedenis van de Volkskrant. Enkele ouwe knarren vertellen hoe zij die tijd in de maatschappij én op de redactie hebben beleefd.

Deel 5: Dennendal. Jet Bruinsma vertelt. Een hartenkreet.

AAN politiek heb ik altijd een hekel gehad. Dat besepte ik niet onmiddellijk toen ik eind 1970 bij de Haagse redactie ging werken, maar toch wel vrij snel daarna. Mijn weerzin tegen politieke spelletjes, vliegenafvangertij, het wederzijds hakken-zetten en het verzaken van de principes waarmee Kamerleden toch ooit de politiek ingingen, waren, denk ik, in elk geval een belangrijk motief om vaak buiten Den Haag te gaan kijken wat er in de wereld werkelijk aan de hand was.

Naast onderwijs, welzijn en cultuur, de terreinen waarvoor ik feitelijk was aangenomen, werd al vrij snel ook de psychiatrie in dat rijtje opgenomen. Beter gezegd: de (slecht geregelde) rechten van psychiatrische patiënten. Jaartallen noem ik niet: vergeten en geen zin ze op te zoeken. Heb toch al te veel in mijn stapels knipsels gekeken ter voorbereiding van deze terugblik.

Herkenbaar

Psychiatrische patiënten en mensen met een verstandelijke handicap fascineerden me, merkte ik. Aan de ene kant mensen zoals jezelf, dus herkenbaar; maar anderzijds ook wezenlijk anders. Tegelijkertijd besepte je dat wat hun was over-

Jet Bruinsma met portret van Waldemar Post bij haar afscheid in Artis.

komen ook jou had kunnen gebeuren, of misschien zelfs ooit zou gebeuren.

In 1974 werd Dennendal het symbool van de strijd voor gelijke mensenrechten en het verzet daartegen van de gevestigde machten. Een zwakzinnigeninrichting die door de politie werd ontruimd, op last van nota bene het kabinet-Den Uyl, dat alles nieuw zou maken. Over Dennendal zelf heb ik nauwelijks geschreven. Dat deed Piet van Seeters, de correspondent in Utrecht: ik heb een rechtszaak en een enkel Kamerdebat gedaan.

Treurige rotzooi

Mijn enige min of meer directe bemoeienis met Dennendal was een reportage, maanden na de ontruiming, in Dirkshorn (bij Schagen), waarheen een kleine groep bewoners met enkele groepsleiders en hun gezinnen was vertrokken. Ik herinner me een immense, treurige rotzooi: het was somber winterweer, het boerderijtje waar het gezelschap woonde, had veel weg van een krot. Het heette Het Bedoenkje, een goed gekozen naam.

Ik zakte telkens weg in de vette Noord-

Hollandse klei, die in mijn verhaal dan ook prominent voorkwam. Wat er van het groepje geworden is, weet ik niet.

Twintig jaar later sprak ik nog eens met Jo Hendriks, de KVP-staatssecretaris van Volksgezondheid, die indertijd verantwoordelijk was voor de politie-inval in Dennendal. Hij had nog altijd spijt. 'Hele donkere dagen', zei hij. 'Met wat meer politieke ervaring had ik het anders opgelost.'

Ferd. Rondagh was, toen ik bij de krant kwam, de man die prachtig en bewogen schreef over (onder meer) psychiatrie. In het 'middenstuk Ten Geleide', op een pagina in de zaterdagkrant met lange, commentaarachtige stukken (zou nu niet meer kunnen), kon ik af en toe een verhaal kwijt.

Later, toen Ferd. wat in het ongerede was geraakt, ging ik meer schrijven over psychiatrie. Iemand moest dat doen, vond ik, en ik deed het graag. Later heb ik zelfs een bron van Ferd. overgenomen, wat me een paar ijzersterke primeurs heeft opgeleverd, niet over psychiatrie,

Zie verder pagina 2

Jet Bruinsma

Vervolg van pagina 1

trouwens. Maar ik was zeker niet de enige die erover schreef: Martin Ruijter, Maria Hendriks, Wies Samplonius en Piet van Seeters deden het ook. Maar dat ik, als Haags redacteur, voor reportages het land in ging, was, geloof ik, tamelijk uitzonderlijk. Dat kreeg ik pas veel later te horen. Zelf vond ik het logisch (en erg leuk). En nog steeds.

Hoe de krant in Amsterdam daar tegenaan keek, weet ik niet meer. De stukken werden in elk geval wel geplaatst, in de nieuwskrant en boven Dag in Dag uit (ietwat vergelijkbaar met Het Vervolg, maar de helft korter). Verminkt, en ook nog op domme wijze, werden ze soms wel, zeker in de nieuwskrant.

In de week leggen

Ik herinner me een verslag van een bijeenkomst in Breda, waar ook, heel uitzonderlijk, een psychiatrische patiënt het woord voerde. Een prachtige act, maar geen woord nieuws. Ik vond dat die man in elk geval in de krant aan het woord moest komen, maar kon er natuurlijk niet het nieuwsverslagje mee beginnen.

Nu zou ik dat, door ervaring wijzer, anders doen. Even tevoren de zaak in de week leggen bij de eindredactie. Maar dat deed je (ik) niet zo makkelijk vanuit Den Haag. En dus werd de laatste alinea, met die patiënt, geschrapt. Zonder overleg uiteraard. En bellen deed Binnenland niet. (Later werd dat beter, maar de echt belangrijke dingen veranderen ze nog altijd op eigen houtje volgens mij; bij de eindreactie van Economie was dat iets beter).

Woedend en machteloos was ik. Dat ze zo stom waren. Jan Joost Lindners aanduiding voor Binnenland ('apen met scheermessen') was me uit het hart gegrepen.

Zwaar gestoord

Ik denk dat er weinig actiegroepen, patiëntenorganisaties en psychiaters met het hart op de goede plaats zijn geweest, met wie ik niet gesproken heb. Stukken over De Gekkenkrant en de Nationale Anti Shock Actie (NASA, tegen het toedienen van electroshocks) geschreven, reportages gemaakt over boerderijen waar zwakzinnigen niet alleen woonden, maar ook werkten - en daardoor een gelukkig en menswaardig bestaan hadden, was de boodschap. Maar ik kwam ook in inrichtingen met zwaar gestoorde zwakzinnigen, waar je geen enkel contact mee

kon krijgen, die dwars door je heen keken zonder je te zien. Doodeng. Zo schreef ik dat niet op, ook uit ongewoonte, denk ik. Ik had zulke mensen nog nooit gezien.

Bert Vuijsje, ooit adjunct-hoofdredacteur, kon mijn verhalen over zwakzinnigen wel waarderen, geloof ik. Hij zei wel eens zoets. Erg prettig, want veel reactie kreeg je niet. Wat je bijbleef, waren de twaalfruursrapporten, waar in mijn herinnering voornamelijk onjuistheden en zelfs volstrekt ongerechtvaardigde kritiek in stond van mensen die er niks van begrepen. Het onbegrip betrof niet zozeer mijn stukken, maar de Haagse redactie als geheel, in die jaren een door de hoofdredactie gevreesd buitengewest.

Ik was, denk ik, ook op de Haagse redactie een buitenbeentje. Er was toen een heel strikte scheiding tussen de *politico's*, die het over partijpolitiek hadden, en niet zozeer over de inhoud van het beleid. En er waren de *departementalo's* (ik onder anderen), die het beleid beschreven. Maar onder het regime-Bastianen had ook dan de politiek het primaat. Waar het over ging, kon niet schelen, het stuk moest hoe dan ook beginnen met de politieke duiding, bij voorkeur verdeeldheid in de coalitie. Dus schreef hij vaak de eerste twee alinea's. Maar ik was, als een van de weinigen, vaak het land in voor de werkelijkheid van het volle leven. Dan had je daar geen last van.

Olifantsdracht

Zeventien jaar heb ik geschreven over de BOPZ, de opvolger van de bijna honderd jaar oude Krankzinnigenwet, die net voor mijn komst, eind 1970 was ingediend. Eind jaren tachtig werd hij aangenomen. Na een olifantsdracht, schreef ik erbij. Zo kwam het ook in de krant. Zou nu niet meer kunnen. Wie van onze jonge lezers weet nog hoelang olifanten zwanger zijn? Al die jaren waren er patiëntengroepen, psychiaters en familieleden

Carel Muller

aan het ijveren voor betere rechten. Er zullen weinig groepen zijn over wie ik niet heb geschreven.

Wat me het meest is bijgebleven was de Nationale Anti Shock Actie (NASA), voor het afschaffen van de electroshock. Zelf was ik geschokt toen ik ontdekte dat de behandeling door twee Italiaanse psychiaters was overgenomen uit het slachthuis, waar varkens een epileptisch insult kregen voor de slacht. Het leek hun een bruikbare behandeling voor ernstig depressieve patiënten. Nog gezellig One Flew over the Cuckoo's Nest erbij gehaald, alsmede Simon Vestdijk, die over zijn shockbehandelingen heeft geschreven.

Het verhaal werd gewaardeerd, denk ik, want het werd mooi en met liefde opge maakt.

Als ik terugkijk en te hooi en te gras wat herlees, kan ik me nog wel verplaatsen in de Jet van toen. De lijn deugde wel, geloof ik. De betrokkenheid ook. Maar ik zou, denk ik, nu iets meer afstand bewaren. Niet in de inhoud, maar in de toon.

'In onze kringen' was het in die tijd vanzelfsprekend dat je erover dacht (en schreef) zoals je deed. Maar de gevestigde orde (letterlijk) had het licht nog niet gezien, en werd voornamelijk maar bang en boos over de veranderingen die sinds de jaren zestig op gang kwamen.

Verdunning

Carel Muller, de onverzettelijke mastodont van de zachte krachten, vocht op Dennendal in Den Dolder dezelfde strijd uit als zijn collega Kay Okma in de luwte van Noordwijkerhout (de Bavo): zwakzinnigen en gewone mensen als gelijken in dezelfde straat of buurt laten wonen. Maar bijna niemand schreef over dat 'verdunningsproject', dat De Hafakker heette. Ik wel, maar omdat het ook bij de Bavo moeizaam en traag ging, en bovendien zonder polarisatie en geweld, was het niet geschikt voor grote stukken in de krant.

Of de geestdrift van toen veel heeft uit-
Zie verder pagina 3

Jet Bruinsma Vervolg van pagina 2

gehaald, weet ik niet. De Hafakker kwam er na twaalf jaar, maar werd geen echt succes. Toch woont tegenwoordig eenderde van de zwakzinnigen 'verdund'. Maar er zijn er ook die verkommeren in de gewone wereld en teruggaan naar de vertrouwde beschermde omgeving.

De Nationale Anti Shock Actie bracht wel een discussie op gang, maar er wordt alweer jaren volop geshockt, zij het dat de methode iets minder gewelddadig is. Wie Jan Foudraïne was, de kritische psychiater (*Wie is van hout?*), weet bijna

geen mens meer, en waar is Corrie van Eijk gebleven, die in *Laten ze het maar voelen* over het ellendige leven van haar zus in een inrichting schreef? En Evelien Paull, die in *In het land der blinden* haar eigen behandeling vastlegde?

Tehuizen zijn menswaardiger, maar wie niet gek genoeg is voor opname, loopt verloren en verloederd op straat.

Het is niet gemakkelijk meer om links te zijn. Ik word oud. Geloof ik.

Jet Bruinsma

Bij de foto's

Boven Jet Bruinsma tijdens haar afscheid. Geheel rechts (uitvergroet): Een van de weinige foto's met Jet Bruinsma erop, naast Piet van Seeters. Hier-naast Piet van Seeters rond 1975. Hij heeft het meest over Dennendal geschreven. Onder: Psychiater Carel Muller tijdens een overleg met medewerkers in Dennendal.

Foto's Wim Ruigrok

